

Ukraynalı Savaş Mağduru Çocukların Dijital Gazetelerdeki Temsiline Yönelik Etik Bir İnceleme

* Sinem Onar

** Şebnem Yavuz

Öz

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş nedeniyle çok sayıda can kaybı yaşanmış ve toplum bu durumdan olumsuz yönde etkilenmiş bulunmaktadır. Bu noktada savaş karşısında savunmasız olan çocuklar ise "savaş mağduru" olarak karşımıza çıkmaktadır. Savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsiline bakıldığında etik sorunların olduğu görülmektedir. Ayrıca savaş mağduru çocuklara ilişkin haber içeriklerinde, dramatize ve sansasyonel söylemlerin varlığı söz konusu olmaktadır.

Araştırmada yöntem olarak Ukraynalı savaş mağduru çocuklara yönelik dijital gazetelerdeki haberlerde kullanılan dilin, metin ve bağlamlarda nasıl yer aldığını analiz etmek amacıyla nitel bir analiz olan söylem analizi yöntemi kullanılmaktadır. Bu araştırmada dijital gazetelerde yer alan Ukraynalı savaş mağduru çocuk haberlerinin, çocuk odaklı habercilik bağlamında temsiline ilişkin etik bir sorun olup olmadığının incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu anlamda yayın politikası farklı ideolojilerde olan 3 farklı dijital gazete tespit edilerek, 24 Şubat 2022 ile 31 Mart 2022 tarihleri arasındaki Yeni Şafak, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin dijital gazetelerinde yer alan Ukraynalı savaş mağduru çocuk konulu haberler incelenmiş ve bunun sonucunda ise seçilen haberlerde bazı etik sorunların olduğu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Savaş, Çocuk, Dijital Gazete, Temsil, Ukraynalı Çocuk

Submitted : 22.05.2022

Accepted : 31.05.2022

Doi : <http://dx.doi.org/10.53723/cosohis.20>

* ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4343-287X>; Doç. Dr. Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü, sinemonar.cambay@gmail.com

** ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2859-8433>; Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Gazetecilik Ana Bilim Dalı Genel Gazetecilik Tezli Yüksek Lisans Programı, sebnemyvz1998@gmail.com

An Ethical Study of the Representation of Ukrainian War Victims in Digital Newspapers

Abstract

Due to the war launched by Russia against Ukraine on February 24, 2022, many lives were lost and the society was negatively affected by this situation. At this point, children who are defenseless in the face of war appear as “war victims”. Considering the representation of children who are victims of war in the digital newspaper, it is seen that there are ethical problems. In addition, there are dramatized and sensational discourses in news content about children who are victims of war.

As a method in the research, discourse analysis method, which is a qualitative analysis, is used to analyze how the language used in the news in the digital newspapers for Ukrainian war victims is included in the texts and contexts. In this study, it is aimed to examine whether there is an ethical problem regarding the representation of Ukrainian war victim children news in digital newspapers in the context of child-focused journalism. In this sense, 3 different digital newspapers with different editorial policies were determined, and the news about the Ukrainian child victims of war in the digital newspapers of Yeni Şafak, Hürriyet and Sözcü between 24 February 2022 and 31 March 2022 were examined has been revealed.

Keywords: War, Child, Digital Newspaper, Representation, Ukrainian Child

Giriş

Devletlerin birtakım hedefler doğrultusunda birbiriyle olan mücadelelerini ve güç eylemlerini ifade eden savaş, son yıllarda daha çok artış göstermekte ve birçok krizin yaşanmasına sebep olmaktadır. Giderek ölümlerin daha çok yaşandığı savaş ortamından toplum olumsuz yönde etkilenmekte ve çok sayıda insan çaresiz kalarak ülkesini terk etmektedir. Söz konusu savaş nedeniyle toplumda en dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuklar, bu durumdan daha çok etkilenmekte ve psikolojik olarak sarsılmaktadır.

Teknolojinin ve internetin gelişmesiyle beraber dijital gazeteler, basılı gazeteden farklı olarak dijital bir ortamda hazırlanmakta ve çevrim içi olarak sunulmaktadır. Bu anlamda dijital gazeteler hızlilik, anınlık ve etkileşim gibi özelliklere sahip olmakta ancak zaman zaman etik açıdan birçok sorun barındırdıkları da dikkat çekmektedir. Bu anlamda savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsiline ilişkin etik sorunlar söz konusu olmaktadır. Dijital gazetelerde yer alan haberlerde savaş mağduru çocuklar “dramatize” bir şekilde ve “zavallı”, “aciz”, “çaresiz”, “talihsiz” ve “savaşın kurbanları” olarak temsil edilmektedir. Bu durum etik açıdan bir sorun olmakla beraber hak ihlallerine de yol açmaktadır. Aynı zamanda dijital gazetelerde savaş mağduru çocukların fotoğraflarına açık bir şekilde yer verilmekte, haber fotoğrafları sansasyonel çerçevede ve dramatize bir şekilde sunulmaktadır. Haberlerde savaş mağduru çocukların ölüm fotoğraflarına ise açık bir şekilde yer verilmesi, diğer bir etik soruna işaret etmektedir.

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş neticesinde ise çok sayıda can kaybı yaşanmış, çocuklar hayatını kaybetmiş ve korunma ve yaşama gibi temel haklarından yoksun bırakılmış bulunmaktadır. Bu noktada savaş ortamına birebir tanık olan çocuklar “savaş mağduru” olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsiline bakıldığında etik sorunlar olduğu

görülmektedir. Ukraynalı savaş mağduru çocuklar, dijital gazetelerdeki haberlerde “dramatize”, “savaşın kurbanı” ve “olağanüstü başarıların kahramanı” olarak temsil edilmektedir. Bu bağlamda üretilen haberler de trajik söylemler ve sansasyonel ifadelerle sunulmaktadır. Ayrıca dijital gazetelerde Ukraynalı savaş mağduru çocukların fotoğraflarına açık bir şekilde yer verilmekte ve savaş mağduru çocukların kişisel mahremiyetlerini göz ardı eden fotoğraflar karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise çocuk haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır.

Çalışmada öncelikle savaş ve çocuk kavramlarına değinilerek savaş ve çocuk ilişkisi açıklanmakta, daha sonra dijital gazetelerde savaş mağduru çocuk temsiline ilişkin etik sorunlardan bahsedilmekte ve aynı zamanda Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsili etik açıdan incelenmektedir.

1.Savaş ve Çocuk

Günümüzde savaşan devletlerin sayısı arttığı gibi savaştan etkilenenlerin sayısı da artmış bulunmaktadır. Bu artış yüksek oranda soğuk savaş döneminden sonra ortaya çıkmaktadır. Savaşlar gittikçe artmakta ve şiddet çatışmaları çoğalmaktadır. Savaş nedeniyle sivil kayıpların sayısı artmakta ve çocuklar ise savaşta asker olarak kullanılabilir (Türkey,2014:3-5). Söz konusu devletlerin birbirleriyle olan savaşı gittikçe artmakta ve küreselleşme gibi etkiler sonucunda yaşanan krizler birçok çatışmaya yol açmaktadır. Bu anlamda çocukların savaşlarda asker olarak kullanılması ise çocukların korunma hakkı gibi temel haklarından yoksun kalmalarına neden olmaktadır.

Savaşlar, toplumun yaşamını ve insanların hafızasını uzun süre etkilemektedir. Beraberinde ise birçok sosyal değişikliği getirmektedir. Özellikle çocuklar, çatışmaların baş mağduru olmakta ve mülteci durumuna düşen kişilerin büyük bir kısmını oluşturmaktadır (Kayar,2020:8-9). Bu noktada dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuklar, savaştan oldukça etkilenmekte ve savaşlarda daha çok çocukların kayıp yaşadığı görülmektedir. Aynı zamanda savaş nedeniyle yaşanan ölümler, yaralanmalar, hastalıklar ve tecavüzler nedeniyle toplum yapısı büyük ölçüde sarsılmakta ve bu durum özellikle çocukları psikolojik olarak olumsuz yönde etkilemektedir.

Çocuk ve çocukluk kavramı şu şekilde açıklanmaktadır (Salman,2019:10):

“Çocuklar kendine ait özel algılayışları ve gereksinimleri olan varlıklardır. Birleşmiş Milletler (BM) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’ye (ÇHS) göre çocuk, hak ve özgürlük sahibi bağımsız bir birey, çocukluk ise bir varoluş tarzıdır. Bir statüyü tanımlayan çocukluk kavramı, 0-18 yaş arasını kapsar.”

Çocuk hakları ise 18 yaşın altındaki bireyin haklarını kapsamakta ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme (ÇHS) adı altında geliştirilmiş bulunmaktadır. Uluslararası antlaşma olan bu sözleşmeye göre her çocuk, hiçbir ayırım gözetmeksizin yaşama, korunma, sağlık hizmetleri, ifade özgürlüğü ve katılım hakkı gibi pek çok temel hakka sahip olmaktadır (Unicef,2007:16-17). Söz konusu çocuklar, savaş sebebiyle yaşama ve korunma gibi birçok temel haklarından yoksun bırakılmaktadır. Çocukların temel haklarından yoksun bırakılması durumu ise hak ihlallerini beraberinde getirmektedir.

Dünyada çok sayıda çocuk silahlı çatışmalardan etkilenmektedir. Savaşın ilk ölümcül etkilerini yaşayan çocuklar pek çok olumsuzlukla karşılaşmakta ve yaşam mücadelesi vermek zorunda kalmaktadır. Aynı zamanda savaşın etkilerine maruz kalan çocuklar, ebeveynlerinin öldürülmesine, işkence görmesine ve tecavüze uğramasına tanık olmaktadır. Bu durum çocukların güvenine ciddi zararlar vermektedir. Ayrıca çocuklar çeşitli yayın organlarında yer alan savaş haberleri nedeniyle yoğun korku da yaşayabilmektedir (Aydın,2014:26-28). Bu anlamda beklenmedik bir şekilde bombalara, silah ve siren seslerine, ölüm ve yaralanmalara birebir tanık olan çocuklar, travmalar yaşamaktadır. Bu yönüyle savaş, çocuklar için korkutucu olmakta ve mutlu oldukları anları

da elinden alarak çocukların hayatında derin izler bırakmaktadır. Bu noktada savaş ortamına doğrudan şahit olan çocuklar, “savaş mağduru” olmaktadır. Söz konusu çocuklar ve bebekler, savaş olduğunu tam olarak anlayamamaları bile bir savaş yaşandığını fark etmekte ve savaşın olmaması için seslerini duyurmaya çalışmaktadır.

2. Dijital Gazetelerde Savaş Mağduru Çocuk Temsili ve Etik Sorunlar

İlk olarak haber mektupları şeklinde ortaya çıkan gazeteler, savaş, provokasyon ve çeşitli ülkelerdeki azınlıkları kendi ülkeleri hakkında bilgilendirme amacı taşımış, radyo ve televizyon ise halkı bilgilendirme ve eğitime gibi amaçlar doğrultusunda işlevlerini sürdürmüş ve internetin yaygınlaşmasıyla da hem yazılı gazetelerin kopyası çevrim içi ortama taşınmış hem de yalnızca çevrim içi gazetelerin varlığı yaygınlık kazanmış bulunmaktadır (Aydoğan,2013:33). Yazılı ve görsel basını kapsayan geleneksel medya, tek yönlü bir iletişimin olduğu ve çok büyük kitleleri kapsayan bir medyayı ifade etmektedir. Ancak teknolojinin ve internetin gelişmesiyle beraber medya ortamında da değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. İnternet ve mobil teknolojisiyle ortaya çıkan yeni medya, sanal bir medya ortamı olmakta ve bu ortamda kullanıcılar, zamandan ve mekandan bağımsız olarak anında ve interaktif bir şekilde etkileşimde bulunmaktadır.

İnsanların internet ortamında kullandıkları araçlar ise dijital medyayı oluşturmaktadır. Öyle ki dijital medya sayesinde insanlar daha hızlı bir şekilde ve birden çok kişiyle iletişim kurabilmekte, etkileşim de daha hızlı olabilmektedir. Bu anlamda web siteleri ve sayfaları, sosyal medya, bloglar, video ve mobil oyunlar, sanal gerçeklik vb. dijital medyanın araçlarını oluşturmaktadır.

Dijital gazeteler de basılı gazetenin aksine dijital bir ortamda hazırlanan ve bu doğrultuda çevrim içi bir şekilde sunulan gazeteler olarak karşımıza çıkmaktadır (tr.wikipedia.org). İnternetin de yaygınlaşmasıyla beraber dijital gazetelerde artış olduğu görülmektedir. Bu noktada dijital medya, uluslararası ilişkilerde ve savaşlarda önemli bir araç olmaktadır. Söz konusu dijital gazetelerde yayınlanan savaş, çatışma ve ölüm haberleri ise toplumda dikkat çekerek kamuoyunu etkilemektedir. Medya, ürettiği haberlerle kendi gündemini yaratmakta ve önemli gördüğü konulara ilişkin, bireylerin algı ve düşüncelerini etkilemekte ve şekillendirmektedir. Bu anlamda medya, savaş dönemlerinde de gündemin belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır.

Yeni medya, geleneksel medyadan farklı olarak var olan sorunları daha da belirginleştirmekte ve sorunları görünür kılarak yaygınlaştırmaktadır (Binark ve Bayraktutan,2013:54). Bu açıdan bakıldığında yeni medyanın gelişmesi ve yayılması, birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Yeni medya içerisinde kendisine yer bulan dijital gazetelerde birçok etik sorunla karşılaşılabilen ve kullanılan haber dilinde etik ihlaller söz konusu olabilmektedir. Bu anlamda savaş mağduru çocukların da dijital gazetelerde temsiline ilişkin etik sorunlar bulunmaktadır.

Temsil kavramı şu şekilde açıklanmaktadır (Mutlu,2012:299):

“Bir şeyin yerini tutmak, simgesi ya da işareti olmak, onun örneği olarak bulunmak; bir şeyi göstermek, belirgin özellikleriyle yansıtmak; bir şeyin yeniden sunumu.”

Medya, bireylere içinde yaşadıkları dünyayı temsiller aracılığıyla aktarmakta ve medya aracılığıyla da temsiller yeniden üretilmektedir. Aynı zamanda medya sayesinde temsillerin arka planında yatan ideolojilerin paylaşılması söz konusu olmaktadır. Bu noktada temsil, toplumsal algıları yansıtmakta ve bu algıları şekillendirmektedir.

“Ne seçilmelidir” ve “nasıl gösterilmelidir” soruları temsillerin üretim sürecinde önemli olmaktadır. Söz konusu temsil, özneye yönelik söylemlerin, birbirine eklenmesiyle yeniden üretimini ifade etmektedir. Medyanın çocuğu temsil etme şekli ise toplumun çocukları görme biçiminde etkili olmakta ve toplumdaki algıyı da etkilemektedir. Bu anlamda medyada çocuklara ilişkin temsillerde kalıp yargıların temel alındığı

görülmektedir. Aynı zamanda haber başlıklarında kullanılan dil de çocuklarla ilgili kalıp yargılar üzerinden şekillenmektedir (Unicef,2007:36-37). Bu açıdan bakıldığında, dijital medyanın savaş mağduru çocukları nasıl ele aldığı temsil sürecini oluşturmakta ve çocukların dijital gazetelerde temsil edilme şekli de son derece önemli olmaktadır. Ayrıca savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsil edilme şekli, dijital gazeteyi takip eden okuyucuların bakış açısını etkilemektedir. Söz konusu dezavantajlı gruplar arasında yer alan savaş mağduru çocukların hakları göz ardı edilebilmekte ve bu durum haberin üretim sürecine yansiyabilmektedir.

Uluslararası Gazeteciler Federasyonu, medyanın çocukları temsil etme şeklini şu şekilde açıklamaktadır (Unicef,2007:39):

“Gelişmekte olan ülkelerde yaşayan aileler; yoksulluk içinde yaşayan çocuklar; savaş ve afet mağdurları bireyselliğini ve insanlığını kaybetmektedir. Genellikle, kendi adlarına hareket edemeyen, düşünemeyen veya konuşamayan çaresiz kurbanlar olarak sergilenirler.

Çocuklarla ilgili konular medyada ele alınırken çoğunda sansasyonel konulara odaklanılır, çocukların karşı karşıya kaldığı Çocuk Hakları Sözleşmesi’nden özetlenen geniş bir yelpazedeki meseleler göz ardı edilir.

Çocuklarla ilgili medyada çıkan haberler genellikle bir kereye mahsus olmak üzere ele alınır; haber sonradan analiz edilerek takip edilmez veya çok az takip edilir.

Çocukların hayatının gizliliğine her zaman saygı gösterilmez.

Çocuklar haberlerde yer aldığı zaman, genellikle kalıp yargılar olarak sergilenir; örneğin, Afrika’daki “açlıktan ölen çocuklar” veya “sorumsuz gençler”.

Çocukların medyada temsili sorunlu olmakla beraber, bu sorunlar giderek normalleştirilmektedir. Öyle ki savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsiline ilişkin etik sorunlar olduğu ortaya çıkmaktadır. Ayrıca haber dilinin de bu doğrultuda kullanıldığı görülmektedir.

Çocuklar çoğunlukla medyada “dram” ve “trajedi” öznesi olarak temsil edilmektedir. Habere çocuk unsuru katılarak dramatik bir durum ya da olay, daha görünür kılınmaya çalışılmaktadır. Aynı zamanda haberler, çocukların dramatik fotoğraflarıyla birlikte sunulmaktadır (Salman,2019:20). Bu anlamda savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsiline bakıldığında, çocukların “dramatize” bir şekilde temsil edildiği görülmektedir. Haber içeriklerinde dramatikleştirilmenin olduğu ve buna ilişkin dramatize ve ajitasyon söylemlerinin varlığı söz konusu olmaktadır. Aynı zamanda dijital gazetelerde yer alan haberlerde savaş mağduru çocukların görüntüleri de dramatize bir şekilde yansıtılarak, çocuklar bir “trajedi unsuru” olarak karşımıza çıkmaktadır. Dijital gazetelerde savaş mağduru çocuklar, yaşanan durumun belli yönlerinin ön plana çıkarılmasıyla dramatize edilmekte ve dramatize unsurlar okuyucuda acıma hissini harekete geçirmeye yönelik bir şekilde sunulmaktadır. Çocukların haberlerde trajik öyküler aracılığıyla temsil edilmesi, etik bir sorun olmakta ve hak ihlallerini beraberinde getirmektedir.

Çocuklar genellikle haber öykülerine konu olduklarında “kurban” olarak sunulmakta ve haber dili ve başlığı da bu doğrultuda üretilmektedir. Çocukların güçsüz ve savunmasız varlıklar olarak algılanmasının önüne geçilmesi, haberde kullanılan dilin de ölçülü olması gerekmektedir (Salman,2019:22). Bu anlamda dijital gazetelerde yer alan haberlere bakıldığında, habere konu olan savaş mağduru çocukların çoğunlukla savaşa maruz kalmış “kurbanlar” olarak temsil edildiği görülmektedir. Söz konusu savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde “kurban” olarak temsil edilmesi etik ihlallerin yaşanmasına sebep olmaktadır. Aynı zamanda savaş mağduru çocuklar dijital gazetelerde “zavallı”, “aciz”, “çaresiz” ve “talihsiz” kişiler olarak temsil edilmektedir. Bu şekilde savaş mağduru çocuklar, dijital gazetelerde duygusal çekiciliğin nesnelere olarak sunulmaktadır.

Savaş karşısında savunmasız olan çocuklar, savaşın olumsuz etkilerine daha çok maruz kalmaktadır. Ayrıca savaş ortamındaki çocukların fotoğrafları üzerinden okuyucuda ve

izleyicide bir etki yaratmak amaçlanmaktadır. Bu noktada fotoğraflar, sadece gerçeği göstermekle kalmamakta aynı zamanda ideolojik fikirlerin taşıyıcısı da olmaktadır. Savaş fotoğraflarında yer alan çocuklar da bu bağlamda temsil edilmektedir (Gümüşboğa,2017:57-58). Öyle ki dijital gazetelerde savaş mağduru çocukların fotoğraflarına bolca yer verilmekte ve çocukların fotoğrafları açık bir şekilde paylaşılmaktadır. Savaş mağduru çocukların fotoğrafları, dijital gazetelerde sansasyonel çerçevede ve dramatize bir şekilde sunulmaktadır. Dijital gazetelerde savaş mağduru çocukların fotoğraflarına açık bir şekilde yer verilmesi hak ihlali olmaktadır. Ayrıca çocukların ölüm fotoğraflarının da açık bir şekilde paylaşılması etik bir sorunu beraberinde getirmektedir.

3.Ukraynalı Savaş Mağduru Çocukların Dijital Gazetelerdeki Temsiline İlişkin Etik Bir İnceleme

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş, çok sayıda yaralanma ve can kaybına neden olmuş ve savaş nedeniyle insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalmış bulunmaktadır. Savaş karşısında savunmasız olan ve dezavantajlı gruplar arasında yer alan çocuklar ise "*savaş mağduru*" olmaktadır. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocuklara yönelik medyada pek çok haber üretilmiş ve yayınlanmıştır. Dijital gazetelerdeki haber içeriklerinde, Ukraynalı savaş mağduru çocuklara ilişkin "*savaşla mücadele eden*", "*evini terk eden*", "*kaçırılan*", "*savaştan kaçarak Türkiye'ye sığınan*", "*yetim kalan*" ve "*savaş sonucu hayatını kaybeden*" çocuklar vb. haber konularına ve başlıklarına yer verilmektedir. Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsili incelendiğinde ise bazı etik sorunların olduğu görülmektedir.

Gazetecilik pratiklerinde yaygınlaşmış olan insanın ilgisini çekme olgusu ve beraberinde haber değeri pek çok haberde karşımıza çıkmaktadır. Söz konusu haber içeriklerine insanın ilgisini çeken öğelerin katılması, haber değerlerini aslında basitleştirmektedir. Çocuklarla ilgili yapılan haberlerde ise daha fazla ilgi çekmek ve yüksek kazanç sağlamak amacıyla haber içeriklerinin üretildiği görülmektedir. Bu durumda medyanın çocuk haklarını göz ardı etmesi durumu ortaya çıkmaktadır (Durgeç,2020:61-62). Bu anlamda insanın ilgisini çekmek amacıyla üretilen haber içerikleri ve çocukların bu doğrultuda medyada temsil edilmesi etik ihlalleri beraberinde getirmektedir.

Dijital gazetelerdeki Ukraynalı savaş mağduru çocuklara ilişkin haberlere bakıldığında, Ukraynalı savaş mağduru çocukların "*dramatize*" bir şekilde temsil edildiği karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda haberlerde ajitasyon ve dramatize söylemlerine yer verilmesi, hak ihlallerinin yaşanmasına neden olmaktadır.

Çocuklar genellikle medyada herhangi bir olayda "*kurban*" olduklarında yer almaktadır (Cangöz,2007:197). Söz konusu Ukraynalı savaş mağduru çocukların da dijital gazetelerde genellikle "*savaşın kurbanları*" olarak temsil edildiği görülmektedir. Haber öyküsüne konu olan Ukraynalı savaş mağduru çocukların "*kurban*" şeklinde temsil edilmesi etik bir soruna işaret etmektedir.

Ukraynalı savaş mağduru çocukların aynı zamanda dijital gazetelerde "*olağanüstü başarıların kahramanı*" olarak temsil edildiği görülmektedir. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların başarılarının olağanüstü bir başarı olarak yansıtılması ve bu durumun sansasyonel ifadelerle sunulması, bu çocuklara ilişkin konunun asıl önemli boyutlarını görünmez bir hale getirmektedir.

Ukraynalı savaş mağduru çocuklarla ilgili dijital gazetelerde yer alan haberlerde çocukların fotoğraflarının sıklıkla savaş fotoğrafları üzerinden, toplumda dikkat çekmek amacıyla kullanıldığı görülmektedir. Öyle ki çocuklar, sansasyonel ve trajik unsurlar taşıyan fotoğraflar ile sunulmakta ve duygusal çekiciliğin nesnelere olarak temsil

edilmektedir. Söz konusu habere konu olan çocukların fotoğraflarına bolca yer verilmesi, çocukların kişisel mahremiyetlerine dikkat edilmemesi durumunu ortaya koymaktadır. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların fotoğraflarının dramatize bir şekilde temsil edilmesi, kişisel bilgi ve fotoğraflarına yer verilmesi, etik bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Medya, çocuk haklarıyla ilgili konularda gündemin belirlenmesinde etkin bir rol oynamaktadır. Gazeteciler sorumluluklarının bilincinde hareket edebileceği gibi sorumluluklarını göz ardı da edebilmektedir. Bu noktada çocuk haklarına duyarlı bir gazetecilik pratiklerinin yaygınlaşması, hak ihlallerinin azaltılmasında etkili olacaktır (Tosun, 2007:175). Ukraynalı savaş mağduru çocuklara ilişkin üretilen haberlerde son derece özenli davranılması ve haber dilinde ölçülü olunması, çocuk hakkı ihlallerinin önüne geçebilmek için önem taşımaktadır. Ayrıca Ukraynalı savaş mağduru çocuklarla ilgili haber üretiminde kalıp yargılardan, dramatize söylemlerden ve sansasyonel sunumların kullanılmasından kaçınılması gerekmektedir. Çocuklarla ilgili haberlerin yayınlanmasının neticesinde oluşabilecek her türlü sonuç değerlendirilerek çocuklar için oluşabilecek zararın önüne geçilmeli ve Ukraynalı savaş mağduru 18 yaş altındaki çocukların fotoğraflarının ve kimliklerinin açık bir şekilde ortaya çıkması engellenmelidir.

Günümüzde haberciliğin almış olduğu biçim dolayısıyla gazeteciliğe karşı güven yitirilmektedir. Bu durum karşısında etik olarak sorumlu bir gazeteciliğin gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Bunun için çocuk odaklı haberciliği, haberciliğin merkezine yerleştirmek önemli adımlardan birisi olmaktadır (Alankuş,2011:149-150). Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların korunması, haklarının güvence altına alınması ve haberlerin etik ilkeler doğrultusunda, hak odaklı bir anlayış çerçevesinde üretilmesi gerekmektedir. Medyanın bu konuda gerekli çalışmaları yürüterek savaş mağduru çocukların haklarının korunabilmesi için duyarlı yayınlar oluşturması da son derece önem taşımaktadır.

3.1.Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş nedeniyle Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde nasıl temsil edildiğini etik açıdan analiz etmek ve bu temsillere yol açan söylemlerin ne olduğunu ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmada bu amaçtan hareketle Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsiline yönelik etik bir inceleme yapılacaktır. Aynı zamanda haberlerde kullanılan ifadelerin okuyucuya nasıl bir izlenim verdiği ve haberdeki fotoğrafların ne şekilde sunulduğu araştırılacaktır.

3.2.Araştırmanın Yöntemi

Çalışma, Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde nasıl temsil edildiğine odaklanmaktadır. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki haberlerde kullanılan dil, metin ve bağlamlarda nasıl yer aldığını analiz etmek amacıyla araştırmada nitel bir analiz olan söylem analizi yöntemi kullanılmaktadır.

Araştırmada söylem analizi alanında çalışmalar yapan Teun A. Van Dijk'in çalışmaları takip edilmektedir. Bu noktada haber metinlerindeki konular, haberdeki aralan ve bağlam bilgisi, sözcük seçimleri, cümle yapıları ve haber fotoğrafları vb. çözümlenmektedir. Söz konusu haber incelemeleri, Van Dijk'in makro ve mikro yapı çözümlenmeleri üzerinden yapılmaktadır.

Basit bir dil pratiği olan söylem, cümle, paragraf, metin vb. ile sınırlı kalmamakta, sosyal, kültürel ve siyasal alanlarla da ilişkili olmaktadır. İdeoloji, bilgi, diyalog ve anlatım ise söylemin süreçlerini oluşturmaktadır. Aynı zamanda bir belirsizlik alanı olan söylem, dil ve insan sayesinde anlam kazanmaktadır (Sözen,1999:20-21). Söylem, dil ile ilişkili

olarak anlamın inşasında etkili olmakta ve farklı ideolojilere dayanmaktadır. Bu bağlamda iletişim biçimleri ise bir söylem alanı yaratmaktadır.

Haber söylemleri incelenirken makro ve mikro yapı ayrımının önemi şu şekilde ortaya çıkmaktadır (Karaduman,2017:39-40):

“Gazete haberlerinde haberin makro yapısını, başlıklar, haber girişi, spotlar ve fotoğrafların yer aldığı tematik yapı ile durum, ana olayın sunumu, arda alan bilgisi, bağlam bilgisi, haber kaynakları ve yorumun yer aldığı şematik yapı oluşturur. Başlık ve haber girişleri, haber içeriğinin özeti gibidir.”

Bu anlamda haberdeki cümlelerin kullanım yapıları, art arda gelen cümlelerin ve cümlelerin birbiriyle olan ilişkisi, kelime seçimleri, bölgesel uyum ve haber retoriği vb. ise mikro yapıyı oluşturmaktadır.

Araştırmada kapsamında dijital gazetelerde yer alan Ukraynalı savaş mağduru çocuklarla ilgili olan haberler ve haber fotoğrafları etik açıdan incelenmektedir. Bu sebeple araştırmaya konu olan dijital gazeteler, farklı ideolojik yönelimlere ve yayın politikalarına sahip gazeteler üzerinden seçilmiştir. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsiline yönelik etik bir inceleme yapılmıştır. Araştırmaya ilişkin “Ukraynalı çocuk” anahtar kelimesiyle tarama gerçekleştirilerek, 24 Şubat 2022 ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında Yeni Şafak, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin dijital gazetelerinde yayınlanan Ukraynalı savaş mağduru çocuklara ilişkin haberler ve haber fotoğrafları, örnekler ile desteklenerek analiz edilmiştir.

3.3.Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, Rusya-Ukrayna savaşında savaş mağduru çocukların temsiline yer veren bütün dijital gazeteler oluşturmaktadır. Ancak evrenin tümünün analiz edilmesinin güçlüğü nedeniyle Türkiye’deki yayın politikası farklı çizgilerde olan üç dijital gazete araştırmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Söz konusu gazeteler, Yeni Şafak, Hürriyet ve Sözcü’nün dijital ortamda yayınlanan gazeteleridir. Bu bağlamda araştırmada üç dijital gazetede yayınlanan haberlerde Ukraynalı savaş mağduru çocukların nasıl temsil edildiği etik açıdan incelenmiştir. Bu dijital gazetelerin seçilmesinin nedeni ise farklı ideolojik yönelimlere ve geniş bir okuyucu kitlesi olan gazetelere ve araştırma konusuna ilişkin temsil bağlamında örnek oluşturan haber içeriklerine sahip olmalarıdır.

3.4.Araştırma Bulguları ve Değerlendirme

Bu bölümde araştırma kapsamında 24 Şubat 2022 ile 31 Mart 2022 tarihleri arasında “Ukraynalı savaş mağduru çocukların” Yeni Şafak, Hürriyet ve Sözcü gazetelerinin dijital gazetelerinde nasıl temsil edildikleri incelenmiştir. Araştırmada Teun A. Van Dijk’in söylem analizi teknikleri kullanılarak haberler çözümlenmiştir. Bu anlamda söylem analizinde Van Dijk’in makro ve mikro yapı çözümlenmeleri dikkate alınarak haberler analiz edilmiştir. Böylelikle haber başlıkları, haber girişleri, ana olayın sunumu, arda alan ve bağlam bilgisi, haber kaynakları ve tarafların değerlendirmeleri, haberdeki cümle yapıları ve kelime seçimleri vb. incelenmiştir.

3.4.1.Yeni Şafak Dijital Gazetesi

Ukrayna'dan yürek yakan kare: Küçük çocuk annesinin mezarının başından ayrılmıyor

Ukrayna'nın Kiev bölgesinde bulunan Irpin şehrinde Rus saldırılarında hayatını kaybeden siviller, evlerinin bahçelerine gömüldü. Bölgeden gelen işler acısı fotoğraflar görenlerin yüreğini yaktı. O kareler arasında yer alan bir çocuğun annesinin mezarının başında beklediği görüntü de kısa sürede sosyal medyanın gündemine oturdu.

Altı yaşındaki Vlad Tanyuk ölen annesinin mezarının başından ayrılmıyor.

Rusya'nın, 24 Şubat'ta başlattığı Ukrayna'ya yönelik saldırılar 42 gününde. Başkent Kiev ve çevresindeki şehir ve kasabalardan çekilen Rus birliklerinin ardından bıraktığı ceset dolu sokaklar hala tüm dünyanın gündeminde. Tüm dünyayı yasa boğan olay sonrası bölgeden kahreden görüntüler gelmeye devam ediyor.

EVLERİNİN BAHÇELERİNE GÖMÜLÜYÖRLER

Irpın, Buça ve Gostomel gibi kentlerde çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği belirtilirken, Kiev bölgesinde yer alan Irpin'de bazı vatandaşların yaşadıkları evlerin bahçelerine gömüldüğü tespit edildi.

Bölgedeki Associated Press (AP) foto muhabirinin çektiği görüntü ise savaşın acı yüzünü bir kez daha ortaya koydu.

ANNESİNİN MEZARININ BAŞINDA BÖYLE BEKLİYÖR

Söz konusu karede, altı yaşındaki **Vlad Tanyuk**, Rus saldırıları sonrası ölen ve evlerinin bahçesine gömülen annesi Ira Tanyuk'un mezarının başında beklediği görülüyor.

Görsel 1: (www.yenisafak.com), [6 Nisan 2022]

Küçük çocuğun annesinin mezarının başından hiç ayrılmadığı öğrenildi.

Başkent Kiev'de yayın yapan Kyiv Independent gazetesi muhabiri Anastasia Lapatina tarafından Twitter'da paylaşılan kare kısa sürede viral oldu.

20 binin üzerinde kişi tarafından paylaşılan kareye Lapatina şu notu düştü:

'6 yaşında bir çocuk, Kiev'deki bahçelerine gömülen annesinin mezarının yanında duruyor.'

Görsel 2: (www.yenisafak.com), [6 Nisan 2022]

Dijital olarak yayınlanan Yeni Şafak gazetesinde 6 Nisan 2022 tarihinde, Ukraynalı savaş mağduru çocuğun savaş nedeniyle annesini kaybetmesi konusuna dikkat çeken haber, savaş mağduru çocuğun annesinin, mezarının başında beklediği sırada çekilmiş olan fotoğrafın, kısa sürede sosyal medyada etki yarattığına değinmektedir. Haberde Başkent Kiev'de yayın yapan Kyiv Independent gazetesi muhabiri Anastasia Lapatina tarafından Twitter'da paylaşılan fotoğrafa ve fotoğrafa ilişkin açıklamalarına yer verilmektedir. Bu anlamda haber yapım sürecinde, toplumdaki egemen kişilerin tanımlarını kullanılarak haber desteklenmektedir. Haberdeki alıntılar ise turnak işaretiyle verilerek konuya ilişkin açıklamalarda doğrudan alıntının kullanılması söz konusu olmaktadır.

Habere makro düzeyde bakıldığında, ilk olarak haberin başlığı dikkat çekmektedir. "Ukrayna'dan yürek yakan kare: Küçük çocuk annesinin mezarının başından ayrılmıyor" şeklindeki haber başlığı, Ukraynalı savaş mağduru çocuğun haberde "dramatize" bir şekilde temsil edildiğini göstermektedir. Bu anlamda haber başlığında trajik söylemlerin olduğu dikkat çekmektedir. Bu noktada trajik söylemler ile haber dramatikleştirilmektedir.

Haberin spotunda, Rus saldırılarında hayatını kaybeden sivillerin evlerinin bahçelerine gömüldüğüne ve Ukraynalı savaş mağduru çocuğun, annesinin mezarının başında beklediği fotoğrafın, sosyal medyada kısa sürede etki yarattığına değinilmektedir. Söz konusu haberin spotunda yer alan "Bölgeden gelen içler acısı fotoğraflar görenlerin yüreğini yaktı" ifadesi dramatize bir şekilde sunulmaktadır. Aynı zamanda "içler acısı" şeklindeki trajik unsurlar içeren kalıplaşmış söylemler ile haber süslenmektedir.

Haber spotunun altında yer alan fotoğrafa bakıldığında, habere konu olan Ukraynalı savaş mağduru çocuğun yakından çekilmiş bir fotoğrafına yer verildiği görülmektedir. Annesinin mezarının önünde çekilen fotoğrafta, savaş mağduru çocuğun üzgün ifadesi ön plana çıkmaktadır. Fotoğrafın altında yer alan "Altı yaşındaki Vlad Tanyuk ölen annesinin mezarının başından ayrılmıyor." bilgisi ise okuyucuda acıma hissini harekete geçirmektedir. Aynı zamanda Ukraynalı savaş mağduru çocuğun adı, soyadı ve fotoğrafı haberde açık bir şekilde verilmektedir.

Haberin girişinde, Rusya'nın Ukrayna'ya karşı başlattığı saldırının dünyada büyük bir etki yarattığına dikkat çekilerek, savaş nedeniyle birçok can kaybının yaşandığı ve beraberinde de insanların yas ilan ettiği anlatılmaktadır. Haber girişinde yer alan "*ceset dolu sokaklar*" ve "*kahreden görüntüler*" şeklindeki betimleyici söylemlerin yer alması ise okuyucunun zihninde olayın canlanmasına neden olmaktadır.

Haberin ara başlığında yer alan "*Evlerinin bahçelerine gömülüyorlar*" başlığı ise olayın ayrıntılarına yer vermekte ve ölümün pornografisinin üretilmesine yol açmaktadır. Söz konusu başlığın altında yer alan fotoğrafa bakıldığında ise Ukraynalı savaş mağduru çocuğun üzgün bir ifadeyle annesinin mezarının başında beklediği görülmektedir. Olaya ilişkin savaş mağduru çocuğun üzgün bir fotoğrafına yer verilerek okuyucunun bu durumdan daha çok etkilenmesi amaçlanmaktadır.

"*Annesinin mezarının başında böyle bekliyor*" ara başlığında ise Ukraynalı savaş mağduru çocuğun yaşadığı durumun sansasyonel bir şekilde sunulduğu görülmektedir. Haberde bu tür söylemlere yer verilerek okuyucuda etki yaratılması amaçlanmaktadır. Söz konusu haberin devamında, 6 yaşındaki Ukraynalı savaş mağduru çocuğun "*Vlad Tanyuk*" olarak adı ve soyadı haberde açık bir şekilde verilmesi ise çocuğun kişisel mahremiyetinin göz ardı edilmesine neden olmaktadır.

Haberde başkent Kiev'de yayın yapan Kyiv Independent gazetesi muhabiri Anastasia Lapatina tarafından Twitter'da paylaşılan, Ukraynalı çocuğun annesinin mezarının başında beklediği fotoğrafının hızlı bir şekilde yayıldığına dikkat çekilmektedir. Bu anlamda Anastasia Lapatina'nın paylaşmış olduğu fotoğrafa ve açıklamalara da haberde yer verilmektedir.

Haberdeki neden ve sonuç ilişkilerini ortaya koyan ardalın ve bağlam bilgisine bakıldığında, haberde ardalın ve bağlam bilgisine yer verilmediği görülmektedir. Söz konusu haberde daha çok Ukraynalı savaş mağduru çocuk ön plana çıkarılarak olayın nasıl ve neden gerçekleştiği göz ardı edilmektedir. Bu anlamda haberin sosyal ve politik arka planına, olayın neden ve sonuçlarına yer veren ardalın ve bağlam bilgisinin olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Habere mikro düzeyde bakıldığında ise cümle yapılarının "*gömüldü*", "*tespit edildi*", "*öğrenildi*" şeklinde edilgen bir yapıda kullanıldığı görülmektedir. Haberdeki konular belli başlıklara ayrılmakta, art arda gelen cümleler ise birbiriyle ilişkili olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda haberdeki olayın devamı niteliğindeki cümleler birbirini desteklemektedir. Haberde sözcük seçimi olarak Ukraynalı savaş mağduru çocuğun tanımlanması için "*küçük çocuk*" sözcüğünün seçildiği karşımıza çıkmaktadır. Bu sözcüğün seçilmesinde insanların küçük çocuklara daha fazla üzülmelerinin bir etkisi söz konusu olmaktadır. Bu yönüyle haberde insanları etkileyebilmek için "*küçük çocuk*" tanımlanmasına yer verildiği görülmektedir.

Habere konu olan Ukraynalı savaş mağduru çocuğun Yeni Şafak gazetesinin dijital gazetesindeki temsilinde ajitasyon ve dramatize söylemlerinin ortaya çıktığı görülmekte ve Ukraynalı savaş mağduru çocuk haberde "*dramatize*" bir şekilde temsil edilmektedir. Bu noktada ajitasyon söylemlerinin varlığı ve dramatize bir şekilde temsilinin söz konusu olması, etik bir sorun olmakta ve hak ihlallerini beraberinde getirmektedir. Aynı zamanda habere konu olan çocuğun fotoğrafı üzerinden dramatik bir etki yaratılması da etik bir ihlal olmaktadır.

3.4.2.Hürriyet Dijital Gazetesi

Büyükbabasının kahramanca çabası yetmedi: 7 yaşındaki Ukraynalı kız Rus bombalarından kaçamadı

Rusya ve Ukrayna arasındaki savaş 13'üncü gününe girdi... Savaşta vurulan sivillerin sayısı da savaş uzadıkça artmaya devam ediyor. Üstelik sivil kayıplar arasında küçücük çocuklar da var. İşte 7 yaşındaki Alisa ve onu kurtarabilmek uğruna canını hiçe sayan büyükbabasının acı hikâyesi...

Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenski'nin eşi, Ukrayna First Lady'si Olena Zelenska, sosyal medyadan bir açıklama yaparak dünyaya çağında bulunmuş; ülkesinde devam eden savaşta çocukların öldüğünü haykırması ve bu korkunç durumun sona ermesini talep etmişti.

Saldırıların ardındaki acı hikâyeler ise savaşın ilerleyen günlerinde bir bir ortaya çıkmaya devam ediyor.

ÖLÜMLERİN ARDINDAKİ ACI GERÇEKLER...

Bu çağrıyla birlikte Ukrayna'da yaşanan bir başka dram; ölen bir başka küçük çocuğun hikâyesi de manşetlerde yerini aldı. Alisa Hlans adındaki 7 yaşındaki kız çocuğu Okhtyrka'daki okuluna isabet eden bombalarla yaralandıktan bir gün sonra hayatını kaybetti.

Bölgeden gelen haberlere göre torununu korumak için kahramanca atılan, bedenini onun küçücük bedenine siper yapan büyükbabası da torunuyla birlikte hayatını kaybetti.

Alisa ve onun uğruna canını feda eden büyükbabası...

Alisa ve dedesinin Rusya'nın yasak olmasına rağmen kullandığı misket bombalarının hedefi olduğu duyuruldu.

SALDIRI, ANA OKULUNA YAPILMIŞTI

Alisa'nın can verdiği saldırı Rus işgalinin ikinci gününde Okhtyrka'daki ana okuluna atılan bombalarla gerçekleşti. Bu saldırıda toplam altı kişi hayatını kaybetti.

Olay anından sonra okul ve çevresinde çekilen fotoğraflar patlamanın şiddetini tüm çıplaklığıyla ortaya koyarken hayatını kaybedenlerin bedenlerinin etrafa fırladığı, okul personelinin çocukları kurtarmaya çalışırken nasıl bombaların hedefinde kaldığını gösteriyordu.

Alisa'nın büyükbabası bedenini ona siper ederek oracıkta hayatını kaybederken, torunu da aldığı yaralara dayanamayıp ertesi gün kaldırıldığı hastanede can verdi.

Görsel 3: (hurriyet.com.tr), [8 Mart 2022]

Bombaların hedefi olan 18 aylık bebeğin bu görüntüsü ve anne-babasının yaşadığı büyük acı dünyayı ayağa kaldırmıştı

Bölge baş savcısı Irina Venediktova, hayatını kaybeden küçük Alisa'nın, birkaç ay içinde 8. yaş gününü kutlamaya hazırlandığını açıkladı.

FIRST LADY DÜNYAYA SESLENDİ

Patlama bölgesi incelendiğinde tek bir bombayla oluşamayacak kadar büyük bir hasar tespit edilmiş, birkaç ayrı patlama gerçekleştiği anlaşılmış ve Rusya reddetse de bunun **misket bombası** kullanıldığının delili olduğu söylenmişti.

Görsel 4: (hurriyet.com.tr), [8 Mart 2022]

First Lady Olena Zelenska, Putin'in askerlerinin çocukları 'bilinçli ve alaycı bir şekilde' öldürdüğüne dikkat çekerek dünya medyasına 'korkunç gerçeği duyurun!' çağrısında bulunmuştu.

İlpin'de hayatını kaybeden siviller... Fotoğrafta yerde yatanlardan birinin bir çocuk olduğu seçilebiliyor

"Mariupol'den 18 aylık Kirill, 'Okhtyrka'dan 7 yaşındaki Alisa, Harkov'dan 6 yaşındaki Sofia, 14 yaşındaki Arseniy.... Bu çocukların hepsi Rusya'nın bilinçli hedefleri oldular" diyerek dünyaya seslenen Zelenska "Ukrayna'da şimdiye kadar en az 38 çocuk öldü. Bu rakam şu anda şehirlerimiz bombalanırken artıyor" ifadesini kullandı ve sivillerin, özellikle de çocukların ölümü durabilsin diye dünya devletlerin yardım talebini yineledi.

Görsel 5: (hurriyet.com.tr), [8 Mart 2022]

Hürriyet gazetesinin dijital ortamında, 8 Mart 2022 tarihinde yayınlanan haberde, 7 yaşındaki Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğunun ve söz konusu savaş mağduru kız çocuğunun büyükbabasının, savaş nedeniyle hayatını kaybetmeleri olayına dikkat çekilmektedir.

Haberde egemen kişi ve kurumların tanımlamalarına yer verilmemekte ancak Ukrayna Cumhurbaşkanı Zelenski'nin eşi Olena Zelenska'nın sosyal medyadan bir açıklama yaparak dünyaya bir çağrıda bulunması durumuna değinilmektedir. Haberde önemli bir konunun toplumda duyulması amacıyla egemen kişilerin yaptığı açıklamalara yer verilmesi söz konusu olmaktadır. Bu yönüyle toplumdaki egemen kişilerin kamuoyunu etkileme gücünün daha yüksek olması, haber seçimini şekillendirmektedir. Bu anlamda haberde tırnak işareti içerisinde verilen doğrudan alıntılar karşımıza çıkmamaktadır.

Habere makro düzeyde bakıldığında, "*Büyükbabasının kahramanca çabası yetmedi: 7 yaşındaki Ukraynalı kız Rus bombalarından kaçamadı*" şeklindeki haber başlığında, Ukraynalı savaş mağduru çocuğun "*savaşın kurbanı*" olarak temsil edildiği görülmektedir.

Haber başlığının altında yer alan fotoğrafa bakıldığında, Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğunun daha önceden çekilmiş mutlu olduğu bir fotoğrafına ve aynı zamanda savaş mağduru kız çocuğunun büyükbabası ile beraber çekilmiş bir fotoğrafına yer verildiği görülmektedir. Ayrıca haber fotoğrafı savaşa dair izler de taşımaktadır. Bu yönüyle haber fotoğrafı çarpıcı ve açık bir şekilde verilmektedir. Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğunun ve büyükbabasının mutlu oldukları fotoğraflarına yer verilmesinin sebebine bakıldığında, onların savaş öncesinde mutlu bir hayat sürdürdüklerini ancak hayatını kaybetmelerinde savaşın büyük bir etkisinin olduğuna dikkat çekmek istenildiği görülmektedir.

Haberin spotunda, savaş nedeniyle vurulan sivillerin sayısında artış olduğundan ve bu sivillerin arasında çocukların da olduğundan bahsedilmekte ve savaş mağduru Alisa'nın ve

büyükbabasının hayatını kaybetmesi durumuna dikkat çekilmektedir. Haberde “*İşte 7 yaşındaki Alisa ve onu kurtarabilmek uğruna canını hiçe sayan büyükbabasının acı hikayesi*” şeklindeki ifadeler, sansasyonel bir şekilde yer verilmektedir. Ayrıca sansasyonel ve dramatize söylemler çerçevesinde okuyucuda merak uyandırma ve acıma hissini harekete geçirmeye yönelik bir haber dilinin kullanımı söz konusu olmaktadır.

Haberin girişinde Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski’nin eşi Olena Zelenska’nın, savaş nedeniyle çocukların ölmesi durumunun sona ermesini istemesinden söz edilmektedir.

Haberin “*Ölümlerin ardındaki acı gerçekler...*” şeklindeki ara başlığına bakıldığında, olayın belli yönlerinin ön plana çıkarılmasıyla trajik söylemler üzerinden sunulduğu görülmektedir.

Haberin devamında ise Alisa Hlans isimli 7 yaşındaki Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğunun, savaş nedeniyle hayatını kaybetmesinden ve aynı zamanda büyükbabasının da Alisa’yı kurtarmaya çalışırken hayatını kaybetmesi durumundan bahsedilmektedir. Söz konusu haberde “*torununu korumak için kahramanca atılan, bedenini onun küçücük bedenine siper yapan büyükbabası*” ifadelerine yer verilerek olayın ayrıntılarına değinilmekte ve okuyucunun zihninde olayın canlandırılmasına sebep olmaktadır. “*Kahramanca*” şeklinde bir tanımlamaya yer verilmesi, savaş mağduru kız çocuğunun hayatını kurtarmaya çalışan büyükbabasının tehlikeye karşı göstermiş olduğu cesaretin iyiliğine işaret etmektedir. Aynı zamanda “*küçücük bedenine*” şeklindeki nitelendirme sıfatıyla olaya ilişkin bir yorumlama söz konusu olmaktadır. Bu anlamda “*küçücük beden*” sözcüğünün seçilmesinin nedeni, küçük çocukların varlığına işaret ederek onların öldürülmesinin evrensel bir suç olduğunu vurgulamaktır. Öyle ki bu durum tüm dünyada kabul görmüş evrensel bir suç niteliğinde olmaktadır.

Haberin ara başlığının altında, Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğu ve büyükbabasının daha önceden çekilmiş ve birlikte mutlu görüldükleri bir fotoğrafa yer verilmesi dikkat çekmektedir. Mutlu oldukları bir fotoğrafa yer verilmesinin nedeni, söz konusu savaş nedeniyle bu durumun olumsuz anlamda değişmesine ve yerini üzüntü ve acıya bırakmasına dikkat çekmektir.

Haberde “*Alisa ve dedesinin Rusya’nın yasak olmasına rağmen kullandığı msket bombalarının hedefi olduğu duyuruldu.*” şeklinde bir bilgi verilerek olayın arka planına ve detaylarına dikkat çekildiği görülmektedir. Haberde “*yasak olmasına rağmen*” şeklindeki sözcük seçimleri, bu durumun bir suç teşkil ettiğini vurgulamak amacıyla kullanılmaktadır.

Haberin diğer bir ara başlığında ise saldırının ana okuluna yapıldığına dikkat çekilmekte ve haberin devamında da Ukraynalı savaş mağduru kız çocuğunun hayatını kaybetmesinin nasıl gerçekleştiği ve bu saldırı neticesinde toplam 6 kişinin hayatını kaybettiği açıklanmaktadır. Haberde yer alan “*Olay anından sonra okul ve çevresinde çekilen fotoğraflar patlamanın şiddetini tüm çıplaklığıyla ortaya koyarken hayatını kaybedenlerin bedenlerinin etrafa fırladığı, okul personelinin çocukları kurtarmaya çalışırken nasıl bombaların hedefinde kaldığını gösteriyordu.*” şeklindeki ifadeler, ölümün pornografisini üretmektedir. Öyle ki Ukraynalı savaş mağduru insanların ve çocukların yaşadıkları durumun ayrıntılarına yer verilmekte ve bu bağlamda haber öyküleştirilmektedir. Söz konusu “*hayatını kaybedenlerin bedenlerinin etrafa fırladığı*” ifadeleriyle olayın betimlenmesi, ölümün pornografisini üretmeye yol açmaktadır. “*Alisa’nın büyükbabası bedenini ona siper ederek oracıkta hayatını kaybederken*” gibi trajik ifadelerin kullanımı da yine okuyucunun zihninde olayın canlanmasına ve okuyucuda acıma hissini harekete geçirmesine neden olmaktadır.

Haberin devamında ise 18 aylık bir bebeğin savaş nedeniyle hayatını kaybetmesine ilişkin bir fotoğrafın yer aldığı görülmektedir. Söz konusu bebeğin fotoğrafı haberde blurlanmış bir şekilde verilmektedir. Fotoğraf altı bilgisinde yer alan “*Bombaların hedefi olan 18 aylık bebeğin bu görüntüsü ve anne-babasının yaşadığı büyük acı dünyayı ayağa kaldırmıştı*” şeklindeki açıklamayla daha önce etki yaratan bir olay tekrar gündeme getirilmekte ve okuyucuda acıma hissini harekete geçiren bir fotoğrafla haberde sunulmaktadır.

Haberde “*Bölge baş savcısı Irina Venediktova, hayatını kaybeden küçük Alisa'nın, birkaç ay içinde 8. yaş gününü kutlamaya hazırlandığını açıkladı.*” şeklinde bir bilgiye yer verilerek olayın dışında kalan bir konuya dikkat çekilmekte ve savaş mağduru kız çocuğunun durumu üzerinden olay dramatikleştirilmektedir.

Haberinde devamında, olaya ilişkin arka plan bilgisine ve patlamının ayrıntılarına yer verilmektedir. “*First Lady Dünyaya Seslendi*” başlığı altında verilen haber fotoğrafına bakıldığında ise olayın açık bir şekilde fotoğraflandığı ve söz konusu fotoğrafın bazı yerlerinin blurlandığı görülmektedir. Söz konusu “*First Lady*”, devlet büyüklerinin eşine verilen bir unvan olarak kullanılmaktadır. Bu anlamda toplumda örnek alınması gereken kişiler olduğu düşüncesinden hareketle ve toplumdaki etki gücünü artırmak amacıyla “*First Lady*” tanımlamasına haberde yer verildiği görülmektedir.

Fotoğraf altı bilgisinde “*İrpin'de hayatını kaybeden siviller... Fotoğrafta yerde yatanlardan birinin bir çocuk olduğu seçilebiliyor*” yer alan açıklamada, savaş nedeniyle çocukların da hayatını kaybetmesi durumu ön plana çıkarılmaktadır. Haberde Ukrayna Cumhurbaşkanı Volodimir Zelenski'nin eşi Olena Zelenska'nın ifadelerine yer verilmekte ve savaş nedeniyle çocukların hayatını kaybetmesi durumunun önüne geçilmesinin gerekliliğine dikkat çekilmektedir.

Haberdeki arda ve bağlam bilgisine bakıldığında ise habere konu olan olayın arka plan bilgisine yer verildiği görülmektedir. Söz konusu olayın nedenleri haberde yansıtılarak olayın nasıl gerçekleştiğine değinilmektedir.

Habere mikro düzeyden bakıldığında, cümlelerin yapılarının daha çok “*yerini aldı*”, “*hayatını kaybetti*”, “*can verdi*”, “*açıkladı*” ve “*yineledi*” şeklinde etken bir yapıda kullanıldığı görülmektedir. Haberdeki art arda gelen cümlelerin de birbiriyle ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak habere ilişkin konular, metinler arası geçişte bir bütünlük çerçevesinde sunulmamaktadır. Habere konu olan Ukraynalı savaş mağduru çocuk için kelime seçimi olarak ise “*Ukraynalı kız*” tanımlaması kullanılmaktadır. Haberdeki “*Ukraynalı kız*” tamlaması savaşın özellikle kız çocuklar üzerindeki travmatik sonucunu vurgulamaktadır. Haberin devamında ise savaş mağduru kız çocuğunun adı “*Alisa Hlans*” olarak açık bir şekilde açıklanmaktadır.

Hürriyet gazetesinin dijital gazetesinde Ukraynalı savaş mağduru çocuğa ilişkin sansasyonel ve dramatize söylemlerin olduğu ve Ukraynalı savaş mağduru çocuğun “*savaşın kurbanı*” olarak temsil edildiği görülmektedir. Savaş nedeniyle haberlerde çocukların çoğunlukla “*kurban*” olarak yer alması etik bir sorun olmakta, haber içeriklerinin ve fotoğraflarının da bu doğrultuda sunulması hak ihlallerinin artmasına neden olmaktadır.

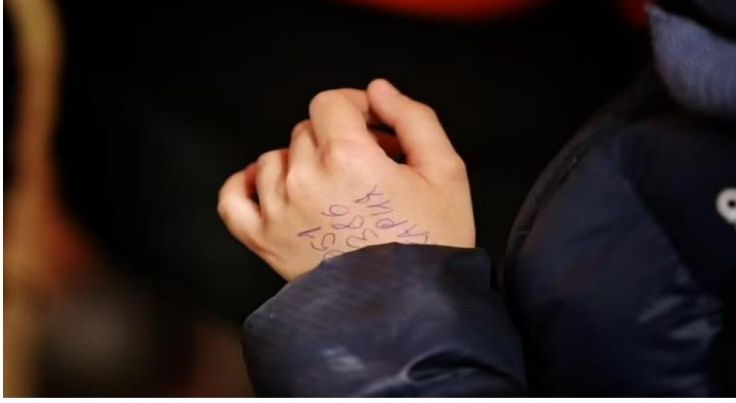
3.4.3.Sözcü Dijital Gazetesi

Rusya-Ukrayna savaşı: 11 yaşındaki mucize çocuk tek başına savaştan kaçtı

Rusya ile Ukrayna arasındaki savaş insanlık dramına sebep olurken, 11 yaşındaki bir çocuğun tek başına Ukrayna'dan Slovakya'ya gitmesi uluslararası kamuoyunun gündemine oturdu.

Rusya'nın Ukrayna'nın farklı kentlerine yönelik saldırıları devam ederken Zaporizhzhia'da yaşayan 11 yaşındaki bir çocuğun ülkenin 965 kilometre batısındaki Slovakya'ya ulaşması gündem oldu.

Ebeveynleri çocuğun elinin üzerine bir telefon numarası yazdı.

Tek başına Slovakya'nın başkenti Bratislava'ya ulaşmayı başaran çocuğun buradaki akrabalarıyla bir araya geldiği belirtildi. Slovakya **İçişleri Bakanlığı** tarafından çocuğun fotoğrafı paylaşılırken cesur çocuğun elinde sadece plastik poşet, pasaport olduğu ve sol elinin üzerinde de bir telefon numarası yazılı olduğu görüldü.

Çocuğun annesinin geçen hafta çok şiddetli çatışmaların yaşandığı Zaporizhzhia'da kaldığı belirtilirken Slovak İçişleri Bakanlığı, "Kahraman çocuk, gülümsemesi, korkusuzluğu ve azmiyle başarıya ulaştı" açıklamasını yaptı.

Sınırdan geçtikten sonra 11 yaşındaki çocuğa gönüllülerin yardım ettiği belirtilirken, "Elinin üzerindeki yazılı numara ve kağıt parçasında yazanlar sayesinde yakınlarına kavuştu ve hikaye güzel bir şekilde sona erdi" ifadesi kullanıldı.

Çocuğun annesinin hasta olan yakınlarına bakmak için şehirde kaldığı da aktarıldı.

Görsel 6: (sozcu.com.tr), [7 Mart 2022]

Sözcü gazetesinin dijital ortamında, 7 Mart 2022 tarihinde yer alan 11 yaşındaki bir çocuğun tek başına Ukrayna'dan Slovakya'ya gitmesi ve söz konusu savaş mağduru çocuğun kahramanca bir şekilde başarıya ulaşması durumu haberin konusunu oluşturmaktadır.

Haberde Slovak İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarına yer verildiği görülmektedir. Bu anlamda haberde tırnak işareti içerisinde doğrudan alıntılara yer verilerek haber desteklenmektedir.

Habere makro düzeyde bakıldığında, "*Rusya Ukrayna Savaşı:11 yaşındaki mucize çocuk tek başına savaştan kaçtı*" şeklindeki haber başlığının dikkat çektiği görülmektedir. Haber başlığında Ukraynalı savaş mağduru çocuğun savaştan kaçmasının bir mucize ve kahramanca bir şey olarak yansıtılması söz konusudur. Bu anlamda Ukraynalı savaş mağduru çocuk, haberde "*mucize/kahraman çocuk*" olarak temsil edilmektedir. Aynı zamanda savaş mağduru çocuğun tek başına savaştan kaçması durumu, haber başlığında sansasyonel bir şekilde sunulmaktadır.

Haberin spotunda yer alan "*11 yaşındaki bir çocuğun tek başına Ukrayna'dan Slovakya'ya gitmesi*" ifadesinde savaş mağduru çocuğun normalin üstünde bir şey başardığına ve "*tek başına*" bu durumu gerçekleştirmesinin şaşırtıcı olduğuna dikkat çekilmektedir. "*Tek başına*" sözcüğünün seçilmesinde söz konusu çocuğun bir birey olmadığı, anne ve babasına bağlı olduğu vurgulanmak istenmektedir.

Haber spotunun altında yer alan fotoğrafta ise Ukraynalı savaş mağduru çocuğun fotoğrafına açık bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Ancak fotoğraf altı bilgisine yer verilmemekte ve savaş mağduru çocuğun adı ve soyadı açıklanmamaktadır.

Haberin devamında, 11 yaşındaki bir çocuğun Slovakya'ya ulaşması durumunun kamuoyunda gündem yaratmasından bahsedilmektedir. Aynı zamanda haberde "*965 kilometre batısındaki Slovakya'ya ulaşması*" gibi sayısal verilerle olayın büyüklüğüne dikkat çekilmeye çalışılmakta ve haber çarpıcı ifadelerle desteklenmektedir. Bu anlamda olayın sayısal veriler ile ayrıntılarına yer verilmesiyle haberde sansasyonellik amaçlanmaktadır.

Söz konusu haberin devamında Ukraynalı savaş mağduru çocuğun, üzerinde telefon numarasının yazılı olduğu elinin fotoğrafına yer verildiği görülmektedir. Bu anlamda olaya ilişkin bir ayrıntının fotoğraflanması ve sunulması haberde dikkat çekmektedir.

Haberin devamında savaş mağduru çocuğun tek başına Slovakya'ya ulaşmayı başarmasından bahsedilmekte ve çocuğun elinde sadece plastik poşet ve pasaport olduğu, sol elinin üzerinde de bir telefon numarası yazılı olduğuna dikkat çekilmektedir. Aynı zamanda Slovak İçişleri Bakanlığı'nın açıklamalarına yer verilmektedir. Haberde savaş mağduru çocuğa yönelik "*cesur çocuğun*" şeklindeki niteleme sıfatıyla bir yorumlama getirilmektedir. Haberde "*cesur çocuk*" şeklinde bir tanımlama kullanılarak savaş mağduru çocuk yüceltilmekte ve okuyucunun da bu durumdan etkilenmesi sağlanarak çocuğun başarısı daha çok ön plana çıkarılmaktadır.

Haberde ardalın ve bağlam bilgisine yer verildiği, olayın neden ve sonuç ilişkisi çerçevesinde sunulduğu görülmektedir.

Habere mikro düzeyde bakıldığında, haberdeki cümle yapılarının daha çok "*görüldü*", "*kullanıldı*" ve "*aktarıldı*" şeklinde edilgen bir yapıda kullanıldığı görülmektedir. Aynı zamanda cümleler birbiriyle ilişkili olarak karşımıza çıkmakta ve doğrudan alıntılar ile desteklenmektedir. Söz konusu habere konu olan Ukraynalı savaş mağduru çocuğun ise "*mucize çocuk*" şeklinde tanımlandığı görülmektedir.

Savaş mağduru çocukların mucize şeklindeki temsilinin ve buna yönelik haber dilinin kullanımı etik bir sorunu beraberinde getirmektedir. Savaş mağduru çocukların yaşadığı

bu durumun olağanüstü bir başarı gibi sunulmasının normalleştirilmemesi ve sansasyonel bir şekilde sunulmaması gerekmektedir.

Sözcü gazetesinin dijital gazetesinde Ukraynalı savaş mağduru çocuğun “mucize/kahraman” çocuk olarak temsil edilmesi, çocukların haberlerde çoğunlukla olağanüstü ve sıra dışı başarıların kahramanı olarak sunulmasına sebep olmaktadır. Ayrıca savaş mağduru çocukların başarılarının sansasyonel ifadelerle sunulması da etik açıdan bir sorunu beraberinde getirmektedir. Bu anlamda çocukların sorunlarına ilişkin çözüm önerilerinin geliştirilmesi ve seslerini duyurmalarına aracı olunması, haberlerin de bu doğrultuda üretilmesi son derece önem taşımaktadır.

4.Sonuç ve Öneriler

Devletlerin birbiriyle olan mücadelelerini kapsayan savaş, silahlı güçler aracılığıyla kullanılan kuvvetleri ve eylemleri ifade etmektedir. Soğuk savaş döneminden sonra savaşların sayısında artış söz konusu olmakta ve çatışmalar giderek çoğalmaktadır. Bu anlamda savaşlarda asker olarak kullanılan çocuklar ise temel haklarından yoksun bırakılmaktadır. Söz konusu çocuklar, savaşın mağduru olmakta ve savaştan en çok etkilenen gruplar arasında yer almaktadır. Savaş nedeniyle çocukların psikolojileri büyük ölçüde sarsılmakta ve travma yaşamalarına neden olmaktadır. Aynı zamanda çocukların yaşama ve korunma gibi temel haklarından yoksun bırakılması da hak ihlalleri artırmaktadır.

Teknolojinin ve internetin gelişmesiyle beraber medya ortamında değişim ve dönüşüm yaşanmış, dijital medyanın yaygınlaşması ile dijital gazetelerin varlığı da hız kazanmış bulunmaktadır. Savaş dönemlerinde önemli bir araç olarak karşımıza çıkan dijital medyada yayınlanan savaşa ilişkin haberler toplumu etkilemede önemli bir rol oynamaktadır.

Savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsilinde etik sorunlar olduğu görülmektedir. Dijital gazetelerde savaş mağduru çocukların temsil edilme şekli, okuyucuların ve izleyicilerin bakış açısını şekillendirmektedir. Haber üretim sürecine de yansıyan bu süreçte savaş mağduru çocukların hakları göz ardı edilmektedir. Savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde dramatize, kurban, zavallı, aciz, çaresiz ve talihsiz kişiler olarak temsil edildiği görülmektedir. Ayrıca savaş mağduru çocuklara ilişkin haberlerde yer alan fotoğraflar da bu doğrultuda sunulmakta ve açık bir şekilde paylaşılmaktadır.

Rusya'nın 24 Şubat 2022 tarihinde Ukrayna'ya karşı başlattığı savaş çok sayıda can kaybına neden olmuş ve toplumda en çok çocukları etkilemiş bulunmaktadır. Bu anlamda medyada Ukraynalı savaş mağduru çocuklara ilişkin pek çok haber üretilmiş ve yayınlanmıştır. Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerde temsiline bakıldığında da etik sorunların olduğu dikkat çekmektedir. Ukraynalı savaş mağduru çocuklar dijital gazetelerdeki haberlerde dramatize bir şekilde temsil edilmekte, ajitasyon ve sansasyonel söylemler çerçevesinde sunulmaktadır. Öyle ki Ukraynalı savaş mağduru çocuklar çoğunlukla savaşın kurbanı olarak temsil edilmektedir. Aynı zamanda dijital gazetelerdeki haberlerde olağanüstü başarıların kahramanı olarak temsil edilen çocuklar sansasyonel ifadelerle sunulmaktadır. Ukraynalı savaş mağduru çocukların fotoğrafları da sansasyonel ve trajik unsurlar taşıyan fotoğraflar ile sunulmakta ve habere konu olan savaş mağduru çocuğun fotoğrafına açık bir şekilde yer verilmektedir. Bu bağlamda Ukraynalı savaş mağduru çocukların bu doğrultuda temsil edilmeleri etik sorunları beraberinde getirmelerine neden olmaktadır.

Ukraynalı savaş mağduru çocukların dijital gazetelerdeki temsiline ilişkin etik sorunlar, hak temelli perspektiften uzak, çocuk odaksız bir haberciliğin varlığına sebep olmaktadır. Söz konusu savaş mağduru çocukların sorun ve taleplerini toplumun diğer kesimlerine

iletmek, bu noktada etik gazetecilik bağlamında haber üretmek ve haber içeriklerinde savaş nedeniyle çocukların içinde bulunduğu olumsuz koşulların neden ve sonuçlarına yönelik arka plan ve bağlam bilgisine yer vermek gerekmektedir. Aynı zamanda savaş mağduru çocuklara ilişkin haberler süslenmemeli, magazinleştirilmemeli ve dramatikleştirilmemelidir. Ukraynalı savaş mağduru çocuklarla ilgili haber üretirken de daha özenli olmak ve çocuk hakları odaklı habercilik anlayışı çerçevesinde haber üretmenin gerekliliği, etik açıdan son derece önem taşımaktadır. Ayrıca Ukraynalı savaş mağduru çocukların gazetelerde temsilinde kullanılan söylem, onlara yönelik algıyı hem biçimlendirmekte hem de pekiştirmektedir. Bu yüzden dijital gazetelerin bu söyleme çok dikkat etmesi gerekmektedir.

Kaynakça

- AKTAŞ SALMAN, U. (2019). Haberde Çocuk/Çocuk Odaklı Habercilik Elkitabı. İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- ALANKUŞ, S. (2011). Yeni Habercilik Arayışları ve Hak Odaklı Habercilik. İ. KUÇURADI içinde, Yirmibirinci Yüzyılın Başında İnsan Haklarını Korumada Karşılaşılan Sorunlar (s. 149-167). İstanbul: T.C. Maltepe Üniversitesi İnsan Hakları Araştırma ve Uygulama Merkezi ve UNESCO Felsefe ve İnsan Hakları Kürsüsü Yayınları: 3.
- AYDIN, N. (2014). Savaşın Çocuklar Üzerindeki Psikolojik, Sosyal ve Kültürel Etkileri. B. TOKUÇ içinde, Çocuklar ve Savaş (s. 26-28). Ankara: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği.
- AYDOĞAN, D. (2013). Türkiye’de Dijital Gazetecilik: Habertürk ve Hürriyet Gazeteleri Örneği. Turkish Online Journal of Design Art and Communication, 3 (3), 26-40.
- BİNARK, M., & BAYRAKTUTAN, G. (2013). Ayın Karanlık Yüzü: Yeni Medya ve Etik. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- CANGÖZ, İ. (2007). Haberde "Çocuk Birey". S. ALANKUŞ içinde, Çocuk Odaklı Habercilik (s. 196-223). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- DURGEÇ, P. (2020). A Research on Children’s Representations in the Turkish Press in the Context of Ethical Responsibility of the Media. Uluslararası Medya ve İletişim Araştırmaları Hakemli Dergisi , 3 (2), 53-71.
- GÜMÜŞBOĞA, Y. (2017). Savaş Fotoğraflarında Propaganda Aracı Olarak Çocuk Temsili (Yüksek Lisans Tezi). 57-58.
- KARADUMAN, S. (2017). Eleştirel Söylem Çözümlemesinin Eleştirel Haber Araştırmalarına Katkısı ve Sunduğu Perspektif. Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi , 4 (2), 31-46.
- KAYAR, İ. (2020). Savaş Girdabından Kadın ve Çocuklar. İstanbul: Cinius Yayınları.
- MUTLU, E. (2012). İletişim Sözlüğü. Ankara: Sofos Yayınları.
- SÖZEN, E. (1999). Söylem: Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite. İstanbul: Paradigma Yayınları.
- TOSUN, G. E. (2007). Çocuklar ve Çocuk Haklarının Medyada Temsili . S. ALANKUŞ içinde, Çocuk Odaklı Habercilik (s. 172-195). İstanbul: IPS İletişim Vakfı Yayınları.
- TÜRKAY, M. (2014). Günümüz Savaşın Özellikleri ve Halen Savaşan Bölgeler. B. TOKUÇ içinde, Çocuklar ve Savaş (s. 3-5). Ankara: Halk Sağlığı Uzmanları Derneği.
- UNICEF. (2007). Çocuk Hakları ve Gazetecilik Uygulamaları Hak Temelli Perspektif . Ankara: UNICEF - Dublin Teknoloji Enstitüsü.
- <https://www.hurriyet.com.tr/>
[<https://www.hurriyet.com.tr/amp/dunya/buyukbabasinin-kahramanca-cabasi-yetmedi-7-yasindaki-ukraynali-kiz-rus-bombalarindan-kacamadi-42018263>]. Erişim Tarihi: 28.04.2022

<https://www.sozcu.com.tr/> [<https://www.sozcu.com.tr/2022/dunya/rusya-ukrayna-savasi-11-yasindaki-mucize-cocuk-tek-basina-savastan-kacti-6994680/>]. Erişim Tarihi:28.04.2022

<https://tr.wikipedia.org/wiki/Anasayfa> [https://tr.wikipedia.org/wiki/Dijital_gazete]. Erişim Tarihi: 28.04.2022

<https://www.yenisafak.com/> [<https://www.yenisafak.com/dunya/ukraynadan-yurek-yakan-kare-kucuk-cocuk-annesinin-mezarinin-basindan-ayrilmiyor-3773605>]. Erişim Tarihi: 28.04.2022